



China: nieuw leiderschap, nieuwe ontwikkelingskoers?

Na tien jaar leiderschap hebben president Hu Jintao en premier Wen Jiabao afgelopen november, tijdens het 18^e Congres van de Chinese Communistische Partij, plaatsgemaakt voor Xi Jinping en Li Keqiang. Zullen de nieuwe leiders breken met de binnenlandse ontwikkelingskoers en de internationale positionering van China, of kiezen voor consolidatie en continuïteit? *Geografie* maakt de balans op van China's ontwikkeling in de afgelopen decennia.

Onder het leiderschap van Hu en Wen heeft China ontegenzeggelijk successen geboekt. Het land is in het afgelopen decennium uitgegroeid tot de tweede economie van de wereld, het is momenteel een van de grootste industriële producenten en de grootste goederenexporteur ter wereld. Flinken delen van

de bevolking hebben meegedeeld in de stijgende welvaart en de ongeëvenaarde economische groei van het land. De armoede is afgenomen, de middenklasse gegroeid en er ontwikkelt zich een consumptiemaatschappij. Ook is het land inmiddels de grootste geldschietster van westerse economieën – zeker van de Amerikaanse – en

een steun voor grote delen van de zich ontwikkelende wereld. De mondiale invloed van China is daarmee aanzienlijk toegenomen.

De medaille heeft ook een keerzijde. Het Hu/Wen-regime zette zwaar in op het bewerkstelligen van een harmonieuzere ontwikkeling en samenleving, en harmonieuzere relaties met de rest van de wereld. In die missie lijkt het duo nauwelijks geslaagd: het afgelopen jaar toonde China allesbehalve een harmonieuze aanblik en ook in de relaties met het buitenland traden flinke spanningen op. Er is een scheefgroei op sociaal vlak die niet alleen de lagere klasse maar ook een deel van de middenklasse treft, de kloof tussen rijk en arm groeit, de regionale verschillen zijn groot, en lokale partijkaders laten eigenbelang prevaleren boven de belangen van burgers. Daarbij komt een gevoel van rechteloosheid, achterstelling en discriminatie van de volkeren in de randgebieden van het land. De ecologische degradatie, de niet-duurzame ontwikkeling en vooral ook de corruptie zijn nauwelijks beteugeld. Het zijn bronnen van groeiende maatschappelijke ontevredenheid en onrust. De onvrede manifesteert zich niet langer enkel via het aloude middel van de petitie, maar voedt blogs en andere kanalen op internet zoals *Weibo*, de Chinese tegenhanger van Twitter, en is steeds vaker openlijk waarneembaar via straatprotesten en stakingen. De relatie tussen Partij, Staat en burgers/arbeiders lijkt onder druk te staan.

Het afgelopen jaar was er ook binnen de Chinese Communistische Partij (CCP) weinig harmonie te bespeuren. De in de media breed uitgemeten Bo Xilai-affaire vond zijn grond in de steeds duidelijker manifestatie van een neomao-

Vanaf 20 februari 2012 werden in meer dan twaalf grote steden demonstraties gehouden voor meer democratie, geïnspireerd door en vernoemd naar de Jasmijnrevolutie in Tunesië. Een menigte betogers, journalisten en politie is verzameld voor een McDonalds-vestiging in Wangfujing, Beijing.



istische stroming in de Partij, de aanhangers van het door Bo geïntroduceerde Chongqing-model. Dit model wedijverde met het door de dominante hervormingsgezinde stroming aangehangen Guangdong-model. Bo Xilai stelde het afglijden van de CCP aan de kaak. De Partij bedient steeds meer de nieuwe klasse van 'zwarte boorden' (waaronder particuliere ondernemers) en 'rode prinses' (nageslacht van partijkaders in bevoorrechte posities) ten koste van de groepen waaraan de CCP haar bestaansrecht ontleent. Corruptie, bevoorrechtiging en vriendjespolitiek zijn wijd verbreid – vooral op provinciaal en stedelijk niveau. De partijtop heeft Bo's persoonlijke zwaktes aangegrepen om hem op een zijspoor te zetten door hem van al zijn functies binnen de Partij en het openbaar bestuur te beroven, hem te excommuniceren en ten slotte voor de rechtbank te slepen waar een lange gevangenisstraf Bo Xilai in vergetelheid zal doen belanden. De grimmige beslechting van de interne richtingenstrijd binnen de CCP maakte de weg vrij voor een relatief rustige, eensgezindheid uitstralende leiderschapswisseling. Maar het neomaöïsme is allerminst uitgeschakeld, zoals te zien is aan de portretten van Mao die deelnemers meedroegen tijdens anti-Japanse betogingen eind september.

Het onderwerp van de betogingen, het Japans-Chinese conflict rond de Senkaku/Diaoyu-eilanden, illustreert tegelijkertijd dat ook de internationale verhoudingen allesbehalve harmonieus zijn. Of dat nu de eigen voor- en achtertuin betreft, de ruimere regio, de ontwikkelingslanden of de ontwikkelde wereld.

Dit themanummer van *Geografie* belicht de ontwikkeling van China onder Hu en Wen, en blikt voorzichtig vooruit. Daarbij passeren diverse, vooral geografisch relevante, facetten de revue. Het groeimodel dat China sinds eind jaren 70, begin jaren 80 van de vorige eeuw heeft gevolgd, met industriële productie voor de wereldmarkt en overheidsinvesteringen als belangrijke pijlers (de basis van de 'eerste transitie' van het land), is de afgelopen tien jaar steeds meer onder druk komen te staan. Hu en Wen onderkennen de noodzaak de bakens te verzetten, nieuwe pijlers te creëren en zelfs het fundament van economische groei te veranderen. Onder hun leiderschap zijn dan ook de nodige beleidsinitiatieven ontwikkeld. Leo van Grunsven, Anne Sytske Keijser en Johan Borchert schrijven over de sleutel-elementen in dit beleid: innovatie en creativiteit, gekoppeld aan een grotere rol voor de binnenlandse consumptie. Er zijn lichtpunten langs de weg van de 'tweede transitie' die China is ingeslagen, maar misschien nog wel meer obstakels.

Opvallend in de ruimtelijke ontwikkeling in China zijn de recente opkomst van de meer binnenlands gelegen provincies, de metamorfose die ook het verre westen geleidelijk aan doormaakt en de ongebreidelde groei en verandering van steden die inmiddels meer dan de helft van de Chinese bevolking herbergen. Echter, onverminderd belangrijk zijn de regionale tegenstellingen, de kloof tussen stad en platteland, en de ontwikkelingsproblematiek op het platteland en in de steden. Peter Druijven, Pu Hao en Pieter Hooimeijer staan stil bij het nog altijd gehanteerde persoonsregistratiesysteem (*hukou*), de manier waarop de lokale overheid omspringt met migrantengroepen in de stad, het recht op grond, de sanering en stadsontwikkeling.

De ontwikkeling van de perifere provincie Xinjiang sinds de start van het *Develop the West*-beleid illustreert de dubbele agenda van Beijing in haar benadering van China's 'randgebieden'.

Het grote thema voor de toekomst is verduurzaming – van de Chinese economie én samenleving

Het hogere belang van maximale benutting van binnenlandse natuurlijke hulpbronnen en het positioneren van het gebied als brug naar Centraal Azië prevaleert boven de sociale agenda. Dit leidt tot toenemende spanningen en geweldadige acties. Beijing probeert de weerstand met sociaal-economische ontwikkelingsprogramma's te verminderen, maar boekt weinig succes en grijpt dan weer terug op hardhandige maatregelen. Misschien weten de nieuwe leiders positievere benaderingen te vinden voor de grote sociale vraagstukken waarmee stad, regio en land nog altijd bezaaid liggen.

Theo van Engelen belicht drie decennia eenkindsbeleid. Het beleid blijkt niet alleen weinig effectief, de consequenties op individueel niveau en voor de samenleving als geheel, en de snelle vergrijzing die tot een dramatisch 'tekort aan Chinezen' leidt, vragen om een herbezinning op het gevoerde bevolkingsbeleid. Dat geldt ook voor China's benadering van de eigen energievoorziening. Terwijl de Chinese energiebehoefte explosief toeneemt, is de toegang tot buitenlandse bronnen niet altijd meer gegarandeerd. En het gebruik van fossiele brandstoffen, waarover China wel in ruime mate beschikt, stelt het land voor enorme milieuproblemen. Ward Vermeer beschrijft de ontwikkelingen rond de energieproductie en -consumptie van China, en de mogelijkheden voor uitbreiding van de binnenlandse productie. Daarbij komen steeds meer alternatieve, schone, energiebronnen in beeld. Henk Donkers besluit met een analyse van de manier waarop China zijn waterbehoefte zekerstelt. Het land toont zich daarbij weinig ontvankelijk voor de belangen van andere Aziatische landen, die op dezelfde waterkraan zijn aangewezen.

Het grote thema voor China lijkt verduurzaming te zijn – van de Chinese economie en van de samenleving. Op terreinen als energieproductie, mobiliteit en stedelijke ontwikkeling zijn in China tal van interessante ontwikkelingen gaande. De druk, ook internationaal, op de nieuwe leiders om verduurzaming hoog op de agenda te zetten, is groot. China zou zich op dit terrein kunnen ontwikkelen van volger tot mondiaal koploper. Omdat verduurzaming ook sterk bijdraagt aan de tot nu toe onbereikbaar gebleken binnenlandse harmonie, zou het wel eens de kernmissie van het leidersduo Xi/Li kunnen worden. Een missie die gemakkelijker is te volbrengen nu de CCP voorlopig verlost lijkt van elkaar concurrerende ontwikkelingsmodellen. •